

ПОДАТКОВИЙ КОМПЛАЄНС ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС РЕЛОКАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Олександр ОСАВОЛЮК

*аспірант Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Київ, Україна*

Релокація підприємств у межах країни під час воєнного стану супроводжується значними викликами, зокрема змінами податкового навантаження, ризиками перевірок та необхідністю дотримання нових вимог законодавства. Податковий комплаєнс допомагає підприємствам мінімізувати ці ризики та забезпечити стабільну діяльність у новому регіоні.

Держава використовує комплексний підхід, щоб спростити релокацію бізнесу та допомогти підприємствам швидко відновити діяльність. Ці заходи дозволяють підприємствам не лише уникнути фінансових та бюрократичних труднощів під час переїзду, а й швидко адаптуватися до нових умов та продовжити роботу, підтримуючи економіку країни. Основні заходи включають: зниження податкового навантаження; призупинення перевірок та податкових зобов'язань; безкоштовну релокацію бізнесу (логістика, приміщення, розселення працівників); гнучкість у трудових відносинах (строкові договори, нові правила графіку роботи); фінансову підтримку через компенсації та кредитні програми¹.

В межах податкового законодавства були внесені зміни до Податкового кодексу України², які сприяють підприємствам у процесі релокації, а саме акцентуємо увагу на заходах пов'язаних з податковим комплаєнсом.

Однією з найважливіших змін стало зупинення строків виконання податкових зобов'язань (п. 102.9). Ця норма дозволяє підприємствам не перейматися ризиком штрафів через невчасне подання звітності або несплату податків у встановлені терміни, якщо це спричинене форс-мажорними обставинами. Це рішення є вкрай актуальним, оскільки

¹ Релокація бізнесу: як перемістити і адаптувати підприємство під час війни? (2022, 29 березня) <https://ti-ukraine.org/news/relokatsiya-biznesu-yak-peremistyty-i-adaptuvaty-pidpryyemstvo-pid-chas-vijny/>

² Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-IX (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-%D0%86%D0%A5#Text>

багато підприємств через бойові дії або релокацію втратили доступ до бухгалтерської документації, банківських рахунків та інших ресурсів, необхідних для виконання податкових обов'язків.

Паралельно із цим було запроваджено мораторій на відповідальність податкових органів (п. 114.5), що означає, що якщо контролюючі органи не змогли виконати свої функції через воєнний стан, вони не несуть за це відповідальності. Це важливо для уникнення ситуацій, коли підприємства могли б оскаржувати дії податкових органів у судовому порядку через їхню бездіяльність під час війни.

Ще одним значним полегшенням для бізнесу стало призупинення нарахування штрафів та пені за невчасне виконання податкових зобов'язань (п. 129.9.7). Це означає, що підприємства та фізичні особи, які не змогли сплатити податки вчасно через війну, не будуть притягнуті до відповідальності. Це критично важливо для компаній, які через втрату оборотного капіталу або знищення активів тимчасово не можуть забезпечити сплату податкових платежів у повному обсязі.

Щоб забезпечити нормальне функціонування бізнесу в умовах перебоїв із фінансовими операціями, були спрощені вимоги до проведення розрахункових операцій (п. 80.2.2, 80.2.3). Зокрема, підприємствам дозволено використовувати електронні платіжні засоби у більш гнучкому режимі, що допомагає адаптуватися до змін у доступі до банківської інфраструктури. Це також сприяє уникненню проблем із податковими перевірками, оскільки забезпечує більш безперервний процес ведення бізнесу.

Особливо важливим у воєнний час стало звільнення від оподаткування благодійної допомоги та гуманітарної підтримки (п. 165.1.54, 165.1.56). Багато підприємств та фізичних осіб активно підтримують Збройні Сили України, територіальну оборону, внутрішньо переміщених осіб та громадян, які постраждали від війни. Внесені зміни дозволяють юридичним та фізичним особам надавати матеріальну підтримку без додаткового податкового навантаження, що стимулює бізнес брати активну участь у відновленні країни.

Щоб підтримати малий та середній бізнес, особливо ФОПів, були введені податкові канікули та спеціальні пільгові режими оподаткування (підрозділ 8, п. 9.1–9.10). Підприємці 1-ї та 2-ї групи звільняються від сплати єдиного податку, а підприємства та ФОПи 3-ї групи можуть сплачувати податки за зниженою ставкою 2%. Це дозволяє багатьом бізнесам, які втратили частину доходів через війну, зберегти фінансову стійкість та продовжити діяльність.

Не менш важливим рішенням стало призупинення податкових перевірок (п. 69.2). Це означає, що підприємства не будуть піддані надмірному адміністративному тиску під час війни. Єдиним винятком залишаються камеральні перевірки щодо повернення бюджетного

відшкодування з ПДВ, що є важливим для державного контролю фінансових потоків.

Нажаль цих заходів для підтримки бізнесу недостатньо, про що свідчить опитування, проведене Центром розвитку інновацій, Офісом з розвитку підприємництва та експорту, національним проектом Дія. Бізнес та стратегічним агентством Advanter Group, а саме, 13 хвиля досліджень бізнесу в Україні під час повномасштабної воєнної агресії росії проти України в серпні 2023 р., що охоплювало 635 власників та СЕО підприємств (Дія. Бізнес, 2023b)³. Більше того, вдосконалення державної підтримки релокації, з огляду на результати опитувань щодо доступності її заходів для цільових груп, ступеня інформованості про них підприємств та суб'єктів господарювання, реальної затребуваності, має відбуватись у напрямі збільшення заходів фінансової підтримки (для покриття дефіциту оборотних коштів, закупівлі необхідного обладнання), надання грантової допомоги або ваучерів, безповоротної фінансової допомоги, профільної консультаційної допомоги, вирішення питань пошуку замовлень для підприємств (зокрема, організації державного замовлення на соціально важливу продукцію і товари для забезпечення потреб армії), покращення логістики доставки готової продукції (у т. ч., її експорту для секторів зі значним потенціалом економічного зростання, експорту), інформаційного супроводу роботи підприємств (забезпечення їх інформацією щодо наявної ринкової кон'юнктури, можливостей ресурсного постачання тощо)⁴.

Отже, податковий комплаєнс відіграє важливу роль у підтримці підприємств під час їхньої релокації в межах країни під час воєнного стану. Завдяки зниженню податкового навантаження, призупиненню перевірок, запровадженню податкових канікул та фінансовій підтримці держава допомагає бізнесу мінімізувати ризики та швидше адаптуватися до нових умов. Проте, дослідження показують, що цих заходів недостатньо, і підприємствам необхідно розширення фінансової допомоги, покращення логістики та сприяння пошуку замовлень. Удосконалення державної підтримки має бути спрямоване на посилення фінансових стимулів, надання грантів і консультаційної допомоги, що дозволить зберегти економічну стабільність країни в умовах війни.

³ Чубук Л., Нестеренко О. (2024). Стратегічні аспекти релокації підприємств в умовах конкурентних та воєнних викликів. Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка, 1(224), 134

⁴ Чубук Л., Нестеренко О. (2024). Стратегічні аспекти релокації підприємств в умовах конкурентних та воєнних викликів. Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка, 1(224), 137